

bolygó Oziris, Preykon és Vega csillagok honába föl-emelkedni képzeletem szárnyain s leszállni a mélységbe, hol a gyeheña tüze olvadt állapotban tartja a földből aczél, ezüst s arany sarát; de fölszállok a megritkult levegőtomb azon régiójába, hol az emberi teremtmény a kellő légnyomás híján elvérzik s hol a madárkirály: a sas, kiterjesztett öles vitorláival kéjkirándulásait élvezettel végzi naponkint és ahonnan éles tekintetével kikémléli a hegyek ormait, a völgyek szakadékait, hogy az ott szökdecselő fiók zergéket s enyészetnek indult állati hullákat, melyek finom szaglási érzékére messze mértföldekről oly inycsiklandólag hatnak, prédájává ejtse.

Vajjon nem csodaszamba menő jelenség-e ez is?

Szálljunk alább: fogjunk föl üveglap közt egy csepp vizet, mit találunk abban? Pezsgó, nyüzsgó életet; felleljük benne az apró ázalagok egész táborát, melynek egyedei élet-halálharcot vívnak a létért. E figyelemre még alig-alig méltatott kis névtelen állatok közt is vannak héroszok; természetesen itt is az erősebbé a hatalom. Miként a tengerben a nagy hal fölfalja a kicsit, épen úgy ebben az egy cseppnyi kis vízben is a nagyobb siklószerű kígyók fölfalják a kisebbeket; a meduza fejű szörnyek az apróbb jószágokat; a többkarú polypok a parányibb férgeket. És valóban bámulandó egyetlenegy vízesepp faunájának változékonysága, mit ha meg nem figyel a mindent hatalmába keríteni törekvő hiú ember, akkor kétség-telenül nem lett volna nagygyá egy Böklin sem; mert világhírű szörnyképeihez csak innen meríthette bizarr alkotásainak mesészerű alakjait, melyeknek százait, ezreit nyeli le az ember egy-egy kortyantásra.

Istenem! ha tudnók, ha látnók azt mind szabad szemmel, miket lenyelünk szomjunk csillapításakor minden alkalommal s miket megfelelő nagyító üvegen át oly tisztán szemlélhetünk, tán megutálnók falánk-ságunkért önmagunkat!

Nem nyilatkozik meg e valóságban is a teremtés esodája?

Öltsünk magunkra bűváröltönyt és szálljunk le az oceánok mélységes fenekére; vajjon nem találjuk-e itt is föl rétegenkint a puhányok, pankányok, óriási szörnyek és törpe élőlények miriárdjait; a korallszigetek, erdőségek rengetegeit; az ékesebb-nél-ékesebb színű és alakú kagylók nyüzsgését, forgását, felszínre hozván ezek bájhonából is egy-egy megszilárdult könnycseppet a fejedelmek koronáinak ékesítésére.

Mi ez, ha nem csoda?

Bolygassuk meg a föld kérgét, ássuk le magunkat a föld gyomrába oly mélyen, a mennyire behatolhat az éltető levegő s mit találunk itt? Életet és életet; küzdő állatseregletet; nagyobb és kisebb élőlényeket: emlősöket, petéző férgeket, pondrókat, csigákat, állczákat, bábokat; színes-szintelen futó, csúszó, mászó, repülő, tetszetős, kevésbbé tetszetős és undok állatokat, élősdieket, hasznos, haszontalan, kártékony élet-egyedeket, melyek falják egymást, táplálékául szolgálnak a fejlettebb, a magasabbrendű élőlényeknek.

Vajjon nem csodálatra méltó-e a nagy természet a maga nagyságában s kicsiny törpe részében is?

Oh imáadásra méltó természet, világ, mindenség, böles és hatalmas Isten, kit fölfogni halandó nem képes s kit csak titkon érző szívünk óhajtvá sejt! Te adtad mindazt, mivel bírunk; kezedből jót és rosszat egyaránt megnyugvással fogadunk; hisz még a látszólagos rossz is jót rejthet részünkre titokszerű méhében!

Beástuk magunkat a föld gyomrába, az életnek tán legundokabb állatait magában rejtő félős birodalmába, hol egykoron a mi hulláink is ez undorító férgek lukullusi lakomáinak képezendi csemegéjét; kutassunk tehát itt csak egy kis körültekintéssel a magasabbrendű állatok sorában, hogy melyeket fedezünk föl ezek közt

A régi jó időkből.

A „TERMÉSZET” eredeti tározója.

Irta: Szilágyi Imre.

Hosszú vadászéletem tapasztalatain végigszánt néha emlékezetem és felvetődnek a rég feledésbe ment kedves emlékek. Mint egy oszlopos alak tűnik fel a rég múlt ködéből a hatalmas termetű Sütő Ferencz vadór, szinte látom viharverte bronzszínű arcából a sűrű szemöldök alól villogni szelíd kék szemeit, pedig csontjai rég ott porlódnak már a nagy „Hanság” melletti csendes falu nyárfasudaras temetőjének nyugodalmas honában.

Olyan se úr, se paraszt féle ember volt Sütő uram, aki a hét hat napján bújta az erdőt, szombaton pedig esti harangszóra

megtért falujába tisztaváltásra. Vasárnap azután vadászias diszbe öltözve, büszkén nézett el a kékbeli parasztság feje felett és szerény hajlongás között parolázott a leereszkedő úri néppel. Józan életének egyetlen szerelme volt a szabad természet. Szerette, ápolta, kímélte a gondjára bízott vadat, tudta minden vadjának járását és szelíd,

engedékeny természete daczára kérlelhetlen szigorral és ha kellett, kegyelmet nem ismerő durva erőszakkal tudta távortartani a vadorzókat az ő birodalmától. Megbecsülte őt úgy gazdája, mint a környék fegyverhordozó úri népe, mert az ő kegyeltjei megbecsülhetetlen protekcióval utaztak Diana istenasszony berkeiben. Az ő csalogató sípolására láttam először felém esörtetni a szerelmi lázában megbódult őzbakot, — tőle láttam először, miként lopakodik a biztos halálba nyulsírást utánzó hangjára a vörösbundás rablólovag, — és bizonyos őszi hajnalokon sok, vadászlázban égő fiatal vadász tanulta meg az ő végtelen tapasztalatai révén a bógó szarvas belopásának isteni élvezetét.

Emlék ő nekem, kedves emlék és az is marad, míg felcsillámlik szememben a vadászszenvedély lángja és amíg érzem azt, hogy szívem legmélyebb rejtekét az az isteni érzés uralja, mely a szabad természet ölen, a korrekt vadászat üzésében leli legfőbb gyönyörűségét.

* * *

Régen elhalt már az esti harangszó a végtelen „Hanság” susogó nádasai felett, nyugalomra vonultak a faluban a házak előtt tereferelő népek, csak Sütő Ferenczné várta még a ház előtti virágos kert padján haza az emberét. Két évtizede is elmúlt már, hogy az embere váltig az erdőt járta és még nem esett meg, hogy a heti fáradságos munka után szombaton estére meg ne került volna ünneplésre, tisztaváltásra.

Mikor hajnalra se jött meg, — hírt csak a lég madara hozhatna felőle, — a Sütőné nagy könyörgésére kiküldte a bíró az öreg Mátyást, a kiérdemült hányórt a két Muszik gyerekkel felfedező útra.

olyanokat, melyek garázdálkodása még életünkben is támadólag, bénítólag, roncsolólag hatnak közgazdasági viszonyainkra?

Czélunk nem kimerítő kutatást eszközölni s be-bonyolódni egy végnélküli természetrajzi fejtegetésbe, hanem rövidebben foglalkozni a már eléggé ismeretes azon egyedekkel, melyek mint kártékony apróbb állatok közgazdasági és egyéni anyagi érdekeinket érzékenyen sértik; kimutatni szándékozunk fejtegetésünk kapcsán, hogy az isteni bölcseségből kifolyólag a rosznak is van jó oldala, ha a csüggedést nem ismerő emberi ész kutat, tesz-vesz s hogy a látszólagos nagy csapás sem oly szerencsétlenség, melyet enyhíteni, sőt tán megszüntetni is ne állana módjában az Isten képmásának, épen magának a teremtő Istennek nagyobb dicsőségére; czélunk továbbá némi útmutatással szolgálni e kártékony állati egyedek elleni helyes védekezésre és pusztításra.

Ez alkalommal különleg csak azon apró, föld alatt lakó féregszerű állatokról emlékezünk meg, melyek főleg szőlőtelepítvényeinket dézsmálják és pusztítják s melyek közül legnagyobb ellenségünk kétségtelenül épen a legparányibb jószág: a „szőlőtetű”; de mely pusztító hatásában korántsem bizonyult oly veszélyesnek általában, mint azt sokan vélik és érzik is tényleg; mert egész nyugodt lelkiismerettel elmondhatjuk, hogy nem igen sokkal nagyobb az a kár, melyet hazánkban a szőlőtetű okozott, mint a haszon, mely épen pusztításai folytán nemzeti vagyonosodásunk tekintetében reánk háruult.

Persze, látszólag ez furcsa nézetre vall; de — amiként látni fogjuk — ez mégis úgy van s a valóságban látni kell minden elfogulatlan halandónak Isten kezét, a természet csodás erejét, mit öntudatos lény áhitattal fogad és imád.

Hazánk 400.000 hektárnyi területe máris leg-

nagyobb részben a szőlőtetű pusztításának esett áldozatául; de biztosra vehetjük a még meglevő területek kipusztítását is s bár az ezen pusztítások folytán beállott közvetett és közvetlen kár óriási, de e kár meg-tanított bennünket a helyes szőlőművelésre.

Ma már nem úgy kezeljük és kultiváljuk a szőlő-területet s magát a szőlőt is, mint eddig és ennek az üdvös tapasztalatnak közvetetlen következménye az, hogy ugyanakkora területen a ma divó kezelési rendszer mellett a korábbi évek termésének kétszeres-négyszeres átlagmennyiségét érjük el; mire igaz, hogy nem csekély befolyással lett a futóhomok-területek fölhasználása is, ámde ez is nemzeti vagyonosodást jelent; mert ezer és ezer holdakra megy már ma azon homok-területek kiterjedése, melyek eddig értéktelenül, teljesen parlagon heverték s melyeken, mint úgyszólván „res nullius” területeken csakis a cziczikó és a kutya-*tejfű* ütött itt-ott otthont. Manapság már ezekért a volt értéktelen területekért szívesen adnak 500—1000 frt vételárt is és e területeken a szőlőtelepítési költség számot sem tesz a hegyi területeken történő telepítésekkel szemben.

Igaz, hogy tán nincs kulturnövény, mely annyi ellenséggel volna kénytelen küzdeni, mint épen a növények királya: a nemes szőlő, de e helyen és ez alkalommal nem lehet czélunk a szőlőnövény minden egyes állati ellenségét megnevezni, hanem ezek közül kiemeljük a feltétlenül és a csak részben föld alatt lakó egyedeket, melyek névszerint: a „szőlőorrmányos”, a „szőlőczomboly”, a „nagyfejű csajkó”, a „kalló”, a „fináncz”, a „közönséges cserebogár”, a „hamvas vinctellér” és a „szőlőtetű”, mely kártékony rovarokról, valamint ezek pusztítási módjairól, eszközeiről és szereiről a jövőben fogunk értekezni.

Vihar Győző.

A gyorsan terjedt hírre, — hogy nem jött még meg a Ferencz, — nagy rémület szállta meg a falut. Érezték, hogy valami rettenetes dolognak kellett történni az erdőn. Szárnyakat öltött az egyszerű nép fantáziája, egész dél-*előtt* rémtörténetekkel ijesztgették egymást és a szegény Sütő Ferenczet már mint néhait emlegették.

* * *

Épen a délutáni könyörgésről özlött a nép. Az ünneplőbe öltözött parázsszemű menyecskék, leányok apró, módikás lépésekkel siettek hazafelé, nem sajnáltak egy-egy tüzes pillantást vetni a házak előtt lebzselő legények felé, míg a falu vénei lassú beszélgetés közt fontoskodva vonultak a kocsmá felé.

Egyszerre nagy visitással tört elő a kovács, közbül a gyereksereg. A nagy sivalkodás zagyva hangjából megértette a falu, hogy hozzák Ferenczet. Mint a végtelen tenger felkavart hulláma a part felé, úgy ömlött a falu népe a kovács-köz irányába, ahol a két Muszik gyerek az égerfák sudaras hajtásából összetákolt saroglyán hozta Ferenczet, — ott feküdt az égerfalombokon mozdulatlanul szegény Ferencz, félig lehunyt szemeiből alig csillogott már az élet szikrája. Napsütte, viharverte ábrázatából eltűnt a vér és fakó színe csak jobban kirítt a haragos zöld lombok közül. Barna haja, nagy harsabajusza kuszáltan lógott az arczába és a rémületet csak növelte, hogy az öreg Mátyás reáterített kopottas szüre friss vérnyomoktól tarkállott.

Nagyon természetes, hogy a falu apraja-nagyja sűrű tömegben kísérté hazáig a szomorú menetet s mikor bevitték Ferenczet a házba, ott torlódott az udvarán össze az egész falu. Csakis akkor oszlott széjjel a kíváncsi nép,

mikor megtudták a valót. A földön elterülve, alétan, súlyos lövött sebbel az oldalán találták meg szegény Eerenczet az erdőszélre futó kis gyalogösvényen.

Hiába hallgatta ki másnap a szolgabíró, Ferencz váltig csak azt hajtotta:

— Ugyan honnét is tudnám én, nem volt ott jelenleg a jó Istenen kívül más csak én, meg az a gazember.

Mikor azután elvonult a szolgabíró, hozzám fordulva mormogta:

— Amíg élek, csak nem adok senkit a törvényre, ha meg el kell pusztulni, akkor meg úgys mindegy. Hej pedig de szeretnék meggyógyulni, mert nagy tartozásban vagyok urfi.

Azután bizony hónapokig nyomta az ágyat, türte szótlanul a legnagyobb fájdalomakat, úgy hallgatott az öreg Hofer doktorra, mint a Messiásra és három ropogós százzal biztatta, ha meggyógyítja.

Betegsége alatt az öreg Mátyás helyettesítette az erdőn és vasárnaponként ellátogatott hozzá, hogy az ő szeretett otthonáról, a kedves erdejéről, vadjairól beszélgetve új lelket öntsön bele.

A hetek, hónapok keserves egyhangúságban folytak, a kétségbeesett Sütőnéől minden látogatás után csak aggasztó vállvonogatással vált meg a doktor.

Egy márcziusi vasárnapon nagy változás esett a Ferencz állapotán.

Az öreg Módos Menyhért szomszéd látogatott át és a nagy beszélgetés közben azt újságolta Ferencznek, hogy a puskás Kiss Ferkó a mult éjjel egy hatalmas szarvasbikát meg egy özet úsztatott csónakján a győri betivásárra.

Úgy ugrott ki e hírre az ágyból Ferencz, mintha a

Hasznosak-e a hangyák?

Sokszor fölmerült az a kérdés, vajjon a hangyák hasznosak-e, vagy kártevők? Többnyire az utóbbi vélemény felé hajolnak az emberek. Pedig sok olyan állítólagos kártétel, melyre hivatkoznak, nem is kártétel, vagy nem is a hangyáktól származik. Nemrég panaszkodott egyik vidéki ismerősöm, hogy a nyár folyamán takarmányrépájának a levelét *hangyák és a pókok* mind megrágták. Az illetet azután egyik ember a másik szájába adja és lassankint egész legenda lesz belőle, hogy itt és itt a hangya meg a pók szokta a répát elpusztítani. Pedig a hangya bizony répalevelet nem eszik. Nem is szorult rá; mert a répalevélen annyi fekete levéltetű szokott hemzsegni, hogy azok méznedvéből vígan megél. Már meg hogy a pók nem rág levelet, azt e lapok hasábjain talán csak nem kell bizonyíthatnom.

Egypár tapasztalatom van a hangyák magaviseletéről. Akárki meggyőződhetik róla maga is, ha kert van a háza körül, hogy milyen könnyen lehetünk igazságtalanok — még az állatok ellen is.

Pár év előtt a *cseresnyekukaczkok* életmódját tanulmányoztam. A cseresnyében igen gyakori egy-egy fehér lábatlan áleza, melyből igen csinos, tarka szárnyú légy fejlődik. Nagy cserépedény fenekére földet tettem és erre férges cseresnyét öntöttem. Az edényt falusi lakásom földszintjére helyeztem. Nemsokára egymásután bújtak ki a kukaczkok a gyümölcsből és az edény fenekén levő földbe iparkodtak, ahol azután kurtára összehúzódva, világossárga, piczi, tojás-

Dunai képek. I. Kerítő-hálózás.

idomú, növénymagra emlékeztető báltokkává váltak. Harmadnap azonban érdekes mesterkedésnek voltam szemtanúja. A cserépedényen sűrűn mászkáltak föl apró, igen piczi fekete hangyák, egyenesen be a cseresnye közé. Mindjárt rájöttem arra is, hogy mit keresnek ott. Talán a cseresnye húsát? Eszökbe se jutott! Amint a cseresnyehalom felső rétegeit leemeltem, ott láttam a kis ezerfejtű nyüzsgő tömeget — vadászatot. Abban a pillanatban, ahogy a légykukaczkok a cseresnyéből kijöttek, ucczú neki, öt-hat kis hangya a szó betű szerinti értelmében nyakon csipte, megfojtotta, össze-vissza harapdálta és azután egyesített erővel igyekeztek tovaccipelni. De ezzel még nem elégedtek meg, hanem kutatást rendeztek az edény fenekén levő földben is és szép számmal találtam ottan a cseresnyekukacz kilyukasztott báltokjait, melyek tartalmát a kis „fekete sereg” az utolsó cseppig kiürítette.

A *cseresnyelég* (*Spilographa cerasi*) kukaczkai a szabadban is, ha még a fán van a gyümölcs, kimásznak belőle, lejutnak a földre és ott bábozódnak be. Az a kis hangya, mely szobám-

ban a cseresnyelég kukaczkait fojtogatta és báltokjait kiürítette, a *Tetramorium caespitum* nevű fajhoz tartozott, mely legkisebb hangyáink közé tartozik. Nálunk Magyarországon ez a faj igen közönséges. Falusi házak, nyaralók földszinti helyiségeiben majdnem általánosan bentfentes és részint kívülről mászik be az ajtó küszöbén és az ablakon át, részben benn is fészkel a házakban. Igaz, hogy a házakban, kivált az éléskamrákban, nem épen kellemes vendég; mert a zsíros bődönök, a vaj és egyéb élelmiszerekre néha olyan csapatokban telepedik le, hogy szinte

puskából lőtték volna ki és nagy fájdalmát feledve, vérben forgó szemekkel, rekedt hangon dörögte:

— No Menyhért, most már azért is meggyógyulok!

* * *

Mire az enyhe tavaszi szellő enyelgő simogatása meg-megingatta a virágfakasztó lombokat, visszatért szegény Ferenc sokat szenvedett testébe is az életerő és a szobalevegőn elhalványult arca újra visszanyerte a nyugodt, határozott, férfias kifejezést.

Ezidőtől kezdve nem találta nyugtát a házban. Egész nap turkált és készítgette elő régi, kedves felszereléseit, melyek sok számos éveken keresztül hű társai voltak kóborlásaiban az erdőn.

Az üdüléssel eltellett még vagy két hét és nagyokat biccentett még beteg lábával, mikor egy hétfői napon a rendes felszereléssel vállain kikísértem a határszélig, amint ragyogó ábrázattal nekivágott a jól ismert útnak, mely az ő kedves, soká nélkülözött rengetegébe vezetete. — Ettől a naptól kezdve egész életmódjában minden visszatért a régi kerékvágásba.

* * *

Egy hónap óta járta csak az erdőt; egyszer csak átszállingózott a szomszédfaluból a hír, hogy a puskás Kiss Ferkó nem találódik. — A vizsgálat nem derített ki semmi bizonyosat, csak azt, hogy eltűnése előtt egy esütörtöki holdvilágos éjjelen lopódzott ki a faluból az erdő felé. Ettől a naptól fogva nem látta őt senki emberfia.

* * *

Sok év multán egypár napot töltöttem az erdőn szarvasbögés idején Ferenczcel. Az esti cserkészlet után, szalonnapirítás közben elbeszélgettünk a gunyhóban a multakról, egyszerre rátereltem a szót a puskás Kiss Ferkó esetére.

— Ugyan Ferencz, látja, én jól tudom, hogy még a madár se száll az erdejébe a maga tudta nélkül, mondja meg hát, hová is tűnt el az a puskás Kiss Ferkó?

— Sohase bántottam igaztalanul senkit, nem kívántam a másét, törvényre se adtam senkit, de azért a gazemberért még a másvilágról is visszajöttem volna.

Azután hirtelen elvágta a beszéd fonálát, felkelt a gunyhó padkájáról és a gunyhó ajtajába állva, félvállról szólott vissza hozzám:

— Jó lesz lefeküdni tekintetes uram, holnap korán kelünk!

